

ГАТЫЧНЫЯ МАТЫВЫ І ВОБРАЗЫ Ў РАМАНЕ ЭМІЛІ БРОНТЭ “НАВАЛЬНІЧНЫ ПЕРАВАЛ”

А. А. Макарушка

БДПУ (Мінск)

Навук. кіраўн. – М. С. Рак, выкладчык

Анатацыя. У артыкуле вызначаюцца гатычныя матывы і вобразы ў рамане Эмілі Бронтэ “Навальнічны перавал”, звяртаецца ўвага на лексемы і словазлучэнні, якія ўзмацняюць гатычнае ўздзеянне.

Ключавыя словы: гатычныя матывы і вобразы; гатычная паэтыка; гатычны раман; містыка; звышнатуральнасць.

Гатычны раман заўсёды прыцягваў і прыцягвае ўвагу чытача сваёй захапляльнасцю, паэтызацыяй звышнатуральнага, містычнасцю і таемнасцю. Сам тэрмін “готыка” ўпершыню быў выкарыстаны ў адносінах да архітэктурнага стылю ў Францыі XII стагоддзя. Толькі ў канцы XVIII стагоддзя ён трывала замацаваўся ў літаратуры.

Можна вылучыць тры аспекты выкарыстання названага тэрміна: архітэктурна, літаратурна, стыль жыцця. Атмасфера таямнічасці і звышнатуральнасці літаратурна прасяквае кожны элемент гатычнага твора, а вуспішнасць узмацняецца адчуваннем пагрозы, жаху, невядомасці.

Росквіт гатычнага рамана пачынаецца ў 90-я гг. XVIII стагоддзя і карэлюецца з падзеямі Вялікай Французскай рэвалюцыі, падчас якіх заходнееўрапейскае грамадства “паспрабавала” вызваліцца ад сваіх комплексаў, жахаў, увасобіўшы іх у жудасных вобразах гатычнай літаратуры. У гэты час на літаратурную авансцэну выходзіць Ганна Рэдкліф, якую сучаснікі называлі “каралевай гатычнага рамана”. Апублікаваўшы адзін за адным пяць раманаў (“Замкі Атлін і Данбэйн”, “Сіцылійскі раман”, “Раман у лесе”, “Удольфскія таямніцы”, “Італьянец”), яна спыніла свой творчы шлях. Магчыма, псіхіка аўтара не вытрымала жахаў і пагружэння ў змрочна-трывожную атмасферу ўласных твораў, або прычынай маўчання стаў творчы крызіс.

У якасці прыкладу ўвасаблення гатычнай традыцыі ў брытанскай літаратуры можна разгледзець раман Эмілі Бронтэ “Навальнічны перавал” (1847), у якім пісьменніца аб’яднала жахі і таямніцы готыкі.

Раман апавядае пра каханне, што праходзіць праверку не толькі “агнём, вадой і медзянымі трубамаі”, але і смерцю. Аўтар удала выкарыстала паралелізм, каб узмацніць напружанасць: на “перавале” існуюць не толькі рамантыка і каханне, але і нянавісць і помста, класавыя канфлікты, складаныя адносіны паміж героямі рамана. Варта звярнуць увагу на тое, што твор Эмілі Бронтэ не выпадкова называецца “Навальнічны перавал” (“Wuthering Heights”), гэтай назвай пісьменніца прыцягвае ўвагу рэцыпіентаў да месца дзеяння, дзе

жыве галоўны герой рамана Хіткліф. Письменніца падкрэслівае, што, з аднаго боку, панарама, дзе разгортваецца дзеянне, матывавала складаны нораў персанажа, а з другога – цэнтрам прыцягнення / сыходжання ўсіх сюжэтных ліній становіцца менавіта гэты дом. Падкрэслім, што маёнтак мае найменне “Навальнічны перавал”, а гэта значыць, што ў самой назве прысутнічае атмасфера пагрозы і таямніцы.

Адна з асноўных рыс гатычнага рамана – герой-злодзей: прыгожы, разумны, паспяховы, таленавіты або чароўны, але разам з тым ёсць нейкая згадка, што папярэджвае чытачоў пра зманлівасць яго знешнасці. У “Навальнічным перавале” паходжанне Хітліфа – змрочнае, а яго вобраз таксама ахутаны таямніцай: з аднаго боку, гэта прыгожы, статны малады чалавек, які моцна кахае галоўную гераіню, а з другога – ён жорсткі і злы.

Яшчэ адным паказчыкам прысутнасці паэтыкі гатыкі становіцца тое, што падзеі адбываюцца ў старым амаль разбураным замку з цёмнымі калідорамі, забароненымі памяшканнямі і пахам тлену.

Эмілі Бронтэ выкарыстоўвае не нейтральную, а стылістычна афарбаваную лексіку, ужывае менавіта такія лексемны і словазлучэнні, што ствараюць гатычную паэтыку, адлюстроўваюць жах і містычнасць: вецер прахоплівае, пранізвае¹ (*bracing ventilation they must have up there at blowing over the edge*); маларослыя елкі (*few sturled firs*); чэзлы цярноўнік (*gaunt thorns*); гратэскныя барэльефы (*grotesque carving*); хаатычныя спляценні аблезлых грыфонаў (*a wilderness of crumbling griffins*). Таксама для дасягнення эфекту напружвання атмасферы містычнага і таямнічага Эмілі Бронтэ выкарыстоўвае розныя эпітэты, метафары, увасабленне, гіпербалы і іншыя сродкі мастацкай выразнасці: навальнічны (*wuthering*); чэзлы (*gaunt*); велізарны (*large*); чэзлы цярноўнік, галіны якога цягнуліся ў адзін бок, нібы выпрошваючы сонца (*a range of gaunt thorns all stretching their limbs one way, as if craving alms of the sun*); пол быў выкладзены гладкім белым каменнем: простыя крэслы з высокімі спінкамі, пафарбаваныя ў зялёны колер, ды яшчэ адно ці два чорныя, пацяжэйшыя, хаваліся ў цені (*the floor was of smooth white stone: the chairs high-backed primitive structures, painted green: one or two heavy black ones lurking in the shade*); вось, значыць, і ўсе служкі, – падумалася мне (*here we have the whole establishment of domestic, I suppose, was the reflection suggested by this compound order*); вялікі дубовы куфар з квадратнымі “вачыма”, падобнымі на вокны карэты (*a large oak case, with squares cut near the top resembling coach windows*) [1].

Варта адзначыць, што дзеянне рамана адбываецца падчас непагадзі. Снег, дождж, вецер, навальніца і іншыя атмасферныя з’явы ўзмацняюць напружанасць сюжэта: моцна змерзнуць (*the air make shiver through every limb*); халодна і мокра (*misty and cold*); густа падае снег (*the snow drive thickly*);

¹ Тут і далей пераклад з англійскай мовы зроблены аўтарам артыкула.

кепскае надвор'е (rough weather); паўднёвы вецер змяніўся паўночна-ўсходнім і прынёс спачатку дождж, а потым град і снег (the wind shifted from south to north-east and brought rain first and then sleet and snow) [1]. Моцны вецер, снег, бура, навальніца ў самым пачатку твора становяцца прычынай таго, што адзін з галоўных герояў, Локвуд, застаецца на перавале і неспадзявана даведваецца, што сцены гэтага дома захоўваюць таямніцы: сумная была карціна: цёмная ноч надышла раптоўна, змяшаўшы неба і пагоркі ў жорсткім кружэнні ветру і душачым снегу (a sorrowful sight I saw: a dark night coming down prematurely and sky and hills mingled in one bitter whirl of wind and suffocating snow) [1].

Пад уплывам гатычнай традыцыі тое, што звязана са смерцю, могілкамі, набывае ў творы містычную, таямнічую афарбоўку, выклікае адчуванне жаху перад невядомасцю і непрадказальнасцю. Вось як Эмілі Бронтэ апісвае пакуты нявесткі Эрншо пасля развітання з ім: яна пабегла ў свой пакой (she ran into her chamber); сядзела ўся дрыжучы і сціскала рукі (sat shivering and clasping her hands) [1]. Страх перад смерцю робіць яе падобнай на вар'ятку, яна не можа змірыцца з непазбежнасцю таго, што адбываецца.

Такім чынам, раман Эмілі Бронтэ “Навальнічны перавал” становіцца адным з узораў увасаблення гатычнай паэтыкі ў брытанскай літаратуры. Ён прасякнуты не толькі жахлівай атмасферай, выкліканай калізіямі, што адбываюцца ў жыцці галоўных герояў, але і адчуваннем невымернай эмацыянальна-псіхалагічнай драмы, якую можна адлюстраваць у дыхатамічных вобразах кахання-нянавісці.

Літаратура

1. Bronte, E. Wuthering Heights [Electronic resource] / E. Bronte. – Mode of access: <https://www.gutenberg.org/files/768/768-h/768-h.htm>. – Date of access: 25.03.2020.